

MÜCEVHER TAŞLARI

Öğr. Gör. Gülten Gönen

*TÜRKİYE'DE ÇIKARTILAN
SÜS TAŞLARI*

ZÜMRÜT

İstanbul Topkapı Müzesi Hazine Dairesinde sergilenen olağanüstü güzellikteki zümrüt kristallerinin çekiciliğinin yanı sıra, Anadolu'da zümrüt bulunduğu ve hatta Topkapı müzesindeki zümrütlerin Eskişehir Sivrihisar yöresinden geldiği söylentileri kaynaklarda belirtilmektedir.

DİASPOR

Türkiye'den başka dünyanın hiçbir yerinde bulunmayan iri şeffaf kristal diasporların $AlO(OH)$ ülkemiz süstaşları arasında önemli bir yeri vardır.

Menderes masifinin örtü birimlerini oluşturan Menteşe formasyonu içinde yer alan ve Bafa Gölü'nün güneyinde bulunan Küçükçamlıktepe ocağı metaboksit yatakları süstaşı kalitesinde diaspor kristalleri içermektedir.

AGAT

Kriptokristalin kuvars grubunda yer alan agatlar mat olduklarından bombeli (oval ve yuvarlak kaboşon) ve neredeyse düz (tabla, plaka) kesimlerin dışında serbest kesim dekorasyon unsurları ile süsleme ve takı elemanlarının yapımına uygundur.

Yarı kıymetli süstaşı grubuna giren agatlar, dilinimsiz yapıya sahip olmaları, oldukça bol bulunmaları nedeniyle işlenme maliyetinin daha düşük ve seri üretimin yapılabildiği kabaşon türü modellerde işlenirler.

Kesilmiş taşlar iki basit tip içinde gruplandırılmıştır; kavisli yüzeyleri ile kaboşonlar ve düz yüzeylerle sınırlandırılmış fasetalı taşlar. Genelde şeffaf taşlar fasetalı, yarı şeffaf ve opak taşlar kaboşon kesilmektedir.

PEMBE TURMALİN

Turmalin, karmaşık kimyasal formüllü, bor içeren alüminyumlu bir silikat mineral grubunun adıdır. Yozgat ilinin 35 km doğusunda, Orta Anadolu Kristalin Kompleksinin doğusundaki eşleniği olan Akdağ masifinin batı kenarında, pegmatitik birimler içinde pembe turmalin mineralleri bulunmaktadır.

Yozgat Sarıkaya ilçesi Kargalık köyü GD'sunda, 30 m. boyu ve 15 m. eni olan KD-GB yönlü bir yarmada, pegmatit damarlarının lökograditler içerisinde yer aldığı ve bu kayalarda mermerler içine sokulum yaptığı izlenmektedir

OPAL

Silika grubu minerallerden olan opal ($\text{SiO}_2 \cdot n\text{H}_2\text{O}$) kristobalitin kriptokristalin bir formu olup diğer silika minerallerinden farklı olarak %4-20 oranında su içerir.

Türkiye'de birçok yerde opal mostraları gözlenmiştir.

Eskişehir-Sivrihisar, Çankırı-Şabanözü, Kütahya-Dereyalak ve Turgutlu, Kütahya Merkez Yoncalı kaplıcaları civarı, Balıkesir ve Çanakkale illerine bağlı Bayramiç-Yeniköyde, Ayvalık-Mezarlıkaltı mevkiinde, Dikili-Yenikansız köyünde, İvrindi Habibler ve Küçük şapçı köylerinde, Malatya Arguvan ilçesi gibi Türkiye'nin birçok yerinde opal mineralleşmesi vardır. Ancak süstaşı özelliğine sahip değildir. Sadece dünya literatürüne geçmiş Kütahya ateş opali süstaşı kalitesindedir.

Opalin jeolojik olarak oluşması için Si gereklidir. Opal çözeltide evaporasyonla oluşabilir. Opalin sedimanter veya volkanik ortamlarda oluşmasında Si konsantrasyonununun 100-200 ppm olması gerekir.

Volkanik kayalarda silikatların hidrotermal alterasyonundan da türeyebilir. Genellikle amorftur; masif, böbreğimsi, dikit-sarkıt görünümlü olabilir. Renksiz, sarı, beyaz, kırmızı, yeşil, ve mavinin açık tonlarında olabilir.

Bileşiminde % 3 ile % 13 su bulunur. Görünümü yağsı veya camsıdır, kırık yüzeyleri kavrıya benzer. Birçok çeşidi vardır bunlar arasında en tanınmışısı asil opaldir. Çok güzel yanar-döner parıltılar verdiği için mücevhercilikte değerli taş olarak kullanılır.

Akuvamarin; Mavimsi yeşil renkli bir beril türü olan akuvamarin kristalleri Manisa ili Gördes ilçesi civarında bulunmaktadır.

Lületaşı; Lületaşı (sepiolit) beyaz renkli, masif ve kimyasal formülü $Mg_4Si_6O_{15}(OH)_2 \cdot 6H_2O$ olan bir kil mineralidir. Lületaşı Eskişehir yöresine özgü bir taştır ayrıca Konya ili Yunak ilçesi civarında da bazı yataklanmalar bilinmektedir

Mor/Leylak Jadeit; Mor/leylak renkli jadeitli (jadeit bir piroksen türüdür) kayalar Bursa ilinin 60 km güneyinde Harmancık ilçesine bağlı Bektaşlar köyü civarında gözlenmiştir

Oltutaşı; Kara Kehribar ismi de verilen oltutaşı, siyah renkli, parlak, yoğun ve homojen bir linyit çeşididir. Oltutaşı Erzurum ili Oltu ilçesinin Dutludağ çevresinde bulunur.

Ateş opali ; Ateş opali Uşak-Kütahya karayolundan ayrılarak gidilen Simav ilçesinin Karamancı köyü yakınlarında bulunmaktadır. Ayrıca Gediz ve Simav ilçeleri arasında Şaphane beldesinde rastlanılmaktadır.

Kuvars; Aydın-Çine ilçesi, Aydın-Denizli karayolu üzerindeki Karacasu ilçesi, Aydın-Koçarlı, Ağrı-Taşlıçay, Yozgat-Yerköy, Trabzon-Çaykara-Ögene, TrabzonMaçka-Kuşdil, Gümüşhane-Karadağ, Kırklareli Demirköy, Hakkari-Uludere, Çanakkale-Yenice, Konya-Tepeköy yörelerinde kristal kuvarslara rastlanmaktadır

Dumanlı Kuvars; Dumanlı kuvars isminden de anlaşılacağı gibi açık kahverengiden siyaha kadar değişebilen tonlarda dumanlı renk içeren bir kuvars çeşididir. AydınÇine-Koçarlı yöresinde gözlenmektedir.

Ametist; Eflatun rengi ile karakteristik olan ametist açık eflatun tonlarından koyu mor renge kadar değişen renklerde bulunabilir ve rengin koyuluğuna bağlı olarak değeri artar. Balıkesir Dursunbey-Güęü köyü civarında, Çanakkale Lapseki, Yozgat-Divanlı, Ordu-Gülköy, Giresun Şebinkarahisar'da ametist kristalleri bulunmaktadır.

Jasper; Jasper içerdiği hematit nedeniyle kırmızı renklidir. Fakat diğer demir oksit mineralleri nedeniyle sarı veya kahverengi de olabilir. Ankara-Beypazarı Kösköy, İstanbul-Çatalca ve Silivri, Balıkesir Gönen Şaroluk yörelerinde örnekler bulunmuştur.

Kalsedon; Kalsedon, düşük sıcaklıklarda kayaçların boşluk ve çatlaklarında, silisli çözeltilerin çökmesi ile oluşur. Eskişehir-Sarıcakaya ve Seyitgazi, AnkaraBeypazarı ve Çubuk, Çankırı-Orta, Bolu-Kıbrısık, Balıkesir-Dursunbey, Bandırma ve Gönen, Çanakkale-Biga, Tokat-Zile, Sivas-Kangal, KonyaÇayırbağ ve Altınekin, Ordu-Fatsa ve Ünye, Giresun-Bulanak, Rize-İkizdere, Bursa-Orhaneli gibi birçok yöremizde değişik renklerde kalsedonlar bulunmaktadır. Ancak bunlar arasında mavi kalsedonun özel bir değeri vardır

Mavi Kalsedon; Mavi kalsedonlar kahverengi-kirli sarı renkli bir dış kabuklu çevrelenmiş, çapları 5-20 cm. arasında değişebilen yumrular halindedir. Eskişehir Sarıcakaya bölgesinde görülmektedir.

Agat; Agat bantlarının renkleri beyazdan gri ve siyaha kadar değişebilir. Ayrıca kırmızı gölgelenmeler kahverengi ve daha ender olarak da mavi yeşil veya lavanta renkleri gösterebilir. Ankara-Çubuk Susuz, Ankara-Çamlıdere Burçalar, Ankara Kızılcahamam Alpagut, Afyon-Karakaya, Bilecik Bozuyük Karaçayır, Bilecik-Merkez Abbascı ve Aşğıköy, Bursa-Orhaneli Büyükorhan, Çanakkale Bayramıç, Eskişehir-İnönü Dereyalak, Ordu-Fatsa, İstanbul-Şile, Gümüşhane-Şiran Norşun, Rize-İkizdere, Giresun-Görece, Trabzon-Afşin Yanbolu yörelerinde agat bulunmaktadır.

Krizopras; İnce taneli kuvarsın yeşil renkteki çeşidine verilen isimdir. Rengi parlak elma yeşilinden soluk yeşilimsi sarıya kadar değişebilir. Çanakkale-Biga Dikmen köyü civarında, Tokat-Artova Doğanca ve Ulusu ile Tokat-Zile Çekerek yörelerinde gözlenmişti

Kemererit; Mor menekşe renkli bir krom mikası olan kemererit kristalleri Erzincan-Erzurum-Bayburt üçgeni arasındaki Kop dağının, Büyük Ezan krom ocağına bağlı Doğu Ezan ve Pembe Gül ocaklarında bulunmaktadır

Nefrit; Demir içeren bir kalsiyum magnezyum silikat olan nefrit aktinolit-tremolit serisine bağlı bir amfibol cinsidir. Nefritler genelde yeşil rengin tonlarında çatlaklı bir yapı sunarlar. Nefrit mineraline Manisa'ya bağlı Gördes-Borlu ilçeleri arasında rastlanır

Granat; Kübik sistemde kristalleŖen olduka sert, benzer kimyasal bileŖimlere sahip alüminyum silikatlara verilen genel bir grup adıdır. Ŗeffaf, güzel renklere sahip, iŖlenebilecek irilikteki granat kristalleri sstaŖı olarak değerlendirilir. Muęla-Yataęan Kaplancık, Aydın-Menderes Görece, Sivas-Divrięi Dumluca, Ankara-Bala Kesikköprü, Malatya Ptrge Ersele, Malatya-Sürgü, Bitlis-Mutki, Bursa Uludaę, anakklae-Kazdağı, EskiŖehir-Mihallıık Kavak, Elazığ-Guleman Heberte, Muęla-Fethiye Kuskavak yörelerinde granat eŖitlerine rastlanmaktadır

Rodonit ve **Rodokrozit** Pembe renkli bir mangan silikat olan rodonit ile pembe renkli bir mangan karbonat olan rodokrozit İzmir'de gzlenmiŖtir.

Yeşil Obsidyen; Volkanik lavların hızlı soğuması neticesinde oluşan obsidiyenler Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Ege Bölgesinde oldukça yaygın olarak bulunurlar.

Genellikle siyah ve kahverengi olan bu tür obsidiyenlerin süstaşı olarak bir değeri yoktur. Ancak yeşil renkli obsidiyenler dünyada oldukça nadir olarak bulunur. Türkiye'de koyu yeşil renkli obsidiyenler, Doğu Anadolu'da Nemrut krateri içerisinde andezitik ve perlitik volkanik ürünler arasında bir miktar bulunabilmektedir.

KAYNAKÇA

Temur. Y, Seminer; Ss Taşları ,MTA Orta Anadolu II. Bölge Müdürlüğü,
Konya, SDUGEO e-dergi

Kaydu,İ(2014). *Malatya Ve Çevresindeki Süstaşı Oluşumlarının Mineralojik,
Jeokimyasal İncelemesi Ve Gemolojik Özellikleri*, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri
Enstitüsü , Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı ; Doktora Tezi , Adana

Daşçı,P.Ş(2010). *‘Çubuk (Ankara) Yöresi Agatlarının Mineralojik
Özelliklerinin İncelenmesi Ve Süstaşı Olarak İşlenebilirliğinin Araştırılması’* Mersin
Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Ana Bilim Dalı , Yüksek
Lisans Tezi